

ЛЕВИЦА

Какво остана от френската левица

Антоний Тодоров

Победата на Макрон е може би реакция на онези французи, които са усетили заплахата за либерално-демократичния ред и са пожелали да ѝ се противопоставят. Знаейки същевременно, че този ред подкопава сам себе си и очаквайки нова демократична алтернатива, която още няма своя носител. Дали една обновена левица ще е в състояние да отговори на тези очаквания?

*Антоний Тодоров
е професор по
политология в
Нов български
университет.
Доктор на
политическите
науки.*

Франция е голяма страна и стара демокрация, влиятелна в Европа – ставащото в нея се отразява и на другите. По различни причини френската левица е била през целия период след Втората световна война много влиятелна в интелектуалните среди, а на много пъти е била управляваща в различни партийни формати и коалиции, особено след 1981 г., когато Франсоа Митеран печели президентските избори.

Дълго време след войната хегемония в левицата има Френската комунистическа партия, от началото на 70-те години на миналия век хегемонията поема Социалистическата партия. Двете леви формации обаче не покриват цялата палитра от

политическата левица. Извън тях съществуват през цялото това време крайно леви организации, а през последните 50 години и екологични движения.

Президентските избори от април-май 2017 г. произведоха за мнозина неочакван резултат. Един бивш министър в последното социалистическо правителство заяви кандидатурата си и след два тура спечели поста. Последвалите парламентарни избори през юни 2017 г. завършиха до голяма степен очаквано – с решителна победа на партията на новоизбрания президент Еманюел Макрон. Тази очакваност обаче се описва от повечето наблюдатели като политическо земетресение.

„Макронистката вълна“

Еманюел Макрон е бивш социалист, заместник генерален секретар на Елисейския дворец при президента Франсоа Оланд, министър на икономиката в социалистическото правителство на Мануел Валс, спечели президентските избори на втория тур със значително мнозинство пред лидерката на крайнодясната националистическа партия „Национален фронт“ (НФ) Марин льо Пен.

Победата му беше очаквана, но и необичайна – той се появи начело на собствено политическо движение като кандидат два месеца преди изборите през май. Особеността на неговото движение е, че се обявява за „транспартийно“, нито ляво, нито дясно. Той беше подкрепен както от бивши социалисти, като бившия премиер Еманюел Валс, така и от цен-

тристи като Франсоа Байру, и от десни лидери, като бившия премиер Доминик дьо Вилпен. Във Франция, разделена политически между леви и десни от десетилетия, ако не и от времето на Революцията, такова движение е истинска революция (такова е и заглавието на издадената в хода на президентската кампания книга на Еманюел Макрон).

Още на първия тур на президентските избори се вижда и ново съотношение на партийните сили: на второ място и на балотажа се класира лидерката на НФ (само през 2002 г. баща ѝ, Жан-Мари Льо Пен, постига това, по-скоро случайно), следвана от кандидата на традиционната десница Франсоа Фишон, кандидата на радикалната левица Жан-Люк Меланшон и най-сетне от официалната кандидатура на Беноа Амон от още управляващата Социалистическа партия. Още на първия тур става ясно, че Макрон привлича много гласове от социалистите, но също от центъра и от дясно.

На последвалите редовни парламентарни избори партията на Макрон печели самостоятелно 308 от 577 места, но заедно с официалния

си коалиционен партньор, центристката партия „Демократично движение“ (МоДем) на Байру, мнозинството е от 350 депутати, достатъчно за стабилно правителство. Наистина, не се състоя предвиданото от някои медии „макронистко цунами“ – някои говореха за вероятността партията на Макрон „Републиката напред“ (1) да спечели дори 450 места.

На парламентарните избори през юни не се състоя предвиданото от някои медии „макронистко цунами“, но „макронистката вълна“ отнесе двете партии, които олицетворяваха в голяма степен левицата и десницата във Франция. Те получиха най-ниските си резултати в историята на Петата република след 1958 г.

Практически всички останали партии извън мнозинството в някакъв смисъл губят, макар и нееднакво. Най-губеща е Социалистическата партия (СП) – от 331 депутати през 2012 г., сега тя има 30 избрани самостоятелно, като заедно със съюзниците си от други близки леви партии и Зелените общо групата ще разполага с 45 места.

Показателни са загубите на мнозина лидери на СП в техните избирателни райони (2), като генералния секретар Жан-Кристоф Камбаделис или някои от досегашните министри на СП. Десницата („Републиканците“ от времето на Саркози заедно със своите близки съюзници) също губят, но не така драматично: от 229 места през 2012 г. сега те имат 137. Но наблюдателите изчисляват, че тези две партии, които олицетворяват до голяма степен левицата и десницата във Франция, са получили най-

ниските си резултати в историята на Петата република след 1958 г. (3)

Усещането, че съществена промяна няма да се случи, че играчите са неприемливи, създава чувството за **безсмисленост** на изборите, което е опасен симптом за „демократично разочарование“.

Двете „големи“ досега партии обаче успяват по различен начин да мобилизират избирателите си от първия тур на президентските избори. СП дори мобилизира малко повече избиратели на първия тур на парламентарните избори – от 2,15 на 2,29 млн. Десницата губи значително повече избиратели – от 7,2 на 4,9 млн. „Макронистката вълна“ помита и левите, и десните.

„Националният фронт“ (НФ) на Марин Льо Пен може да се похвали с повече избрани депутати в сравнение с 2012 г. – от 2 на 8. Но въпреки относителния успех на Марин Льо Пен на президентските избори (достигна до балотаж), нейната партия също губи гласове на парламентарните избори: от 7,7 млн. на първия тур на президентските избори – на 3 млн. на парламентарните. Тук разминаването между президентската и парламентарната логика на изборите е още по-голямо.

Радикалната левица (не крайната левица, която пребивава под други етикети) на Жан-Люк Меланшон също може да се похвали с повече депутати – самостоятелно 17, но заедно с доскорошния си съюзник Комунистическата партия (ФКП) има 27 места. През 2012 г. тогавашният „Ляв фронт“ на двете партии имаше общо 10 депутати. Но партията на Меланшон също регистрира загуба на бюлетини в сравнение с първия тур на президентските избори: от 7 млн. гласа на 2,5 млн. гласа за неговата „Непокорна Франция“ – загубата е като при НФ.

Партията на Макрон остави във Франция левицата и десницата (онези, които ги представляваха най-видимо) в опозиция. Неговото движение, представящо се като центристско, почерпи подкрепа и отляво (най-вече от средите на СП), и отдясно (в новия парламент една значителна група от парламентарната десница се отдели в собствена фракция, която да подкрепя президентското мнозинство). Събитието е безпрецедентно в историята на Петата република във Франция.

Безпрецедентно е и слабото участие: при 78% на първия тур на президентските избори, участието на първия тур на парламентарните е едва 48,7% и спада на втория на 42,6%. Никога във Франция не е имало толкова ниско участие на парламентарни избори, което е показателно и за резултатите. Предвижданата голяма победа на партията на Макрон обезсърчи избирателите на други партии, но най-вече усещането, че съществена промяна няма да се случи, че играчите са неприемливи, макар и не в еднаква степен, създава чувството за безсмисленост на изборите. Което несъмнено е опасен симптом за „демократично разочарование“.

Що е то „макронизъм“?

Партията на Еманюел Макрон е партия без идеология. Ако използваме наличните категории, с които описваме политическата палитра, това е социаллиберална партия, умерено неолиберална в икономиката, културно либерална в политиката, проевропейска и антинационалистическа, светска и републиканска. Макрон обаче не е нещо средно между Саркози и Оланд – двамата негови предшественици на президентския пост. Той е типичен представител на *urppie* (само 39-годишен), идващ от средите на онова, което французите наричат *gauche caviar* (левица на черния хайвер), т.е. културно-либералните среди на висшата класа на интелектуалци и професионалисти. Завършил престижния Институт за политически науки в Париж и Висшето училище за администрация (ENA), започнал кариерата си като висш държавен служител в областта на финансите и продължил като banker. Всичко това ни дава представата за един самоуверен млад политически лидер, който би определял себе си като „прогресист“ и „антиконсерватор“.

Партията на Макрон е партия без идеология, а самият той – типичен представител на онова, което французите наричат „хайверена левица“.

Новият парламент е несъмнено обновление на политическата класа. От избраните 577 депутати, 429 са новоизбрани, което е рекорд (4) след приемането на новата конституция от 1958 г. (тогава са 310). От старите депутати, които се кандидатираат отново, 125 не достигат до балотаж, а 81 губят на втория тур – само 148 са преизбрани. В новия парламент се отбелязва и по-висок дял на жените – 224, докато през 2012 г. те са 148, далече от паритетност, но очевидно има промяна.

Новото Национално събрание във Франция е и много повече представително за висшите категории на обществото, отколкото предишното

В новото Национално събрание на Франция са по-добре представени **висшите** категории на обществото, отколкото низшата средна класа и работническите професии.

– преобладават висшите кадри от индустрията и държавни служители, свободните професии, като тези на адвокатите и лекарите. Много по-малко представени в сравнение с 2012 г. са низшата средна класа и работническите професии (5). Тази „джентрификация“ на френския парламент се отбелязва в някои медии като съпътстваща победата на партията на Макрон (6). В същото време това обновление не води до значително подмладяване на състава на избраните – средната им възраст е 54,6 години.

Политическата програма на Макрон предвижда радикални реформи, които „да модернизират Франция“. Модернизацията се разглежда преди всичко през призмата на конкурентност на френската икономика, гъвкавост на пазара на труда, стимулиране на високотехнологичните отрасли, реформа на пенсионната и социалната система с оглед на тяхната връзка с икономическия растеж. Изобщо в социално-икономическата сфера неговият дневен ред съвпада с този на Меркел в Германия и не е много различен от дневния ред на умерения неолиберализъм (ако изобщо може да се употреби такова словосъчетание).

Макрон е близък до политиката на Меркел и в областта на имиграцията, неговата формула е: Европа да приема имигрантите в съответствие със своите хуманистични ценности. Тук Макрон ясно се противопоставя на позициите на Льо Пен и близките до нея.

В областта на европейската интеграция Макрон също е близък до Меркел – той смята, че Европа трябва да бъде много повече единна, включително да развие собствена военноотбранителна система. Някои определиха изказването му, насочено към лидерите на страните от Вишеградската

четворка, че „Европа не е супермаркет, където избираш онова, което ти харесва“ като остро, но то също така съобщава, че според него няма алтернатива на една все по-единна и солидарна Европа.

От друга страна, движението на Макрон е подкрепено от значителен брой млади французи, особено в изборните му кампании. Именно такива младежи възвърнаха практиката на „агитиране от врата на врата“, тяхното присъствие навсякъде в страната несъмнено допринесе не само за високата познаваемост на новото движение, но и за неговия социален престиж. Това е една от големите разлики с нашето НДСВ – движение, което също имаше подкрепа от страна на младежи, но по-скоро завършили в чужбина и не толкова присъстващи „на терена“. НДСВ разчиташе на познатостта и престижа на своя лидер Симеон Сакскобургготски, докато Еманюел Макрон оставаше в много случаи слабо известен в много кръгове на френското общество.

„Републиката напред“ показва новост във воденето на кампанията, в отношението към избирателите, опитвайки се да избяга от наследените политически разделения и да се показва отвъд старите противопоставяния между левите и десните. Засега стратегията се оказва успешна, остава да разберем, доколко ще бъде дълготрайна.

Промените в левицата

„Ефектът Макрон“ се отрази най-силно върху Социалистическата партия. Мнозина нейни видни членове я напуснаха впоследствие. Бившият министър-председател Манюел Валс се кандидатира като социалист, но в неговия район „Републиката напред“ на Макрон не издигна свой кандидат, като така му помогна да бъде избран. Впоследствие Валс напусна Социалистическата партия и се присъедини към президентското мнозинство в новия парламент.

Кандидатът на Социалистическата партия за президентския пост Беноа Амон, който спечели номинацията след оспорвани първични избори, също напусна партията, като постави началото на ново движение, което си поставя за цел да „реформира и обедини“ левицата. Той, изглежда, е отворен за евентуално взаимодействие с Меланшон, още повече че преди президентските избори двамата имаха лична среща за евентуално взаимодействие.

Самата Социалистическа партия е пред избор на ново ръководство, но най-вече на нов лидер, след оставката на Жан-Кристоф Камбаделис.

Кандидат-президентът на Социалистическата партия Беноа Амон напусна партията след изборите и основа ново движение, което си поставя за цел да „реформира и обедини“ левицата. Той изглежда отворен за взаимодействие с Жан-Люк Меланшон.

Проблемът е, че засега не се вижда личност, която да е в състояние да обедини отломките на партията. Дълбоко разделена по времето на президентството на Франсоа Оланд, останал в историята като един от най-непопулярните президенти на Франция (наред с Никола Саркози), Социалистическата партия е в сериозна криза. Въпросът е, дали ще намери сили за ново преосноваване, както през 1971 г.? (7) Досегашният генерален секретар на партията сам заяви след парламентарните избори: „*Партията от Етине е мъртва, съвсем мъртва*“ (8).

Колкото до радикалната левица, въпреки доброто си представяне, тя е далече от това да повтори успехите на „Сириза“ в Гърция. Причините са много, но най-вече в неспособността на Жан-Люк Меланшон да изразява общите идеи на иначе разнородната среда, която той се опитва да обедини. В съюз с комунистите през 2012 г. в „Левия фронт“, той се явява самостоятелно през 2017 г. начело на „Непокорна Франция“, но също така е бивш министър на Лионел Жоспен и сенатор-социалист. Меланшон направи разочароващ за левите ход – не апелира категорично да се гласува против Марин льо Пен на втория тур на президентските избори, макар да

заяви, че той лично ще гласува против (т.е. за Макрон). Също така не разви съюза си с комунистите и част от близките до тях еколози, което доведе до разкъсване на гласовете на радикалната левица.

Парадокс също така е, че Меланшон и Амон имаха много близки елементи в своята програма. Но имаха и различия, особено по отношение на Европейския съюз. И двамата искат неговото реформиране, но Амон предлага последователни преговори, докато Меланшон предлага едностранно оттегляне на Франция от някои от договорите като лост за последващи преговори. Но на парламентарните избори за първи път след 1969 г. радикалната левица има надмощие над реформистката левица (ако разбира се, не квалифицираме партията на Макрон като „реформистка левица“).

Изборите във Франция са във време, когато светът и Европа, България също, са залети от огромна и все по-добре организирана вълна на краен консерватизъм, която поражда като своя обратна страна радикален демократизъм.

Краен консерватизъм в смисъл на политическа стратегия за налагане на нов морален ред, по правило силно рестриктивен, основан на разбирането за „естествените неравенства“ не просто между хората, но и между гражданите, опитващ се да създава, дори с принуда, хомогенизирани общества, споделящи общия морален ред и нетърпимост към всичко различаващо се.

Краен консерватизъм, който вижда в играта на пазарните сили „естествен механизъм“ за селекция на най-добрите и за отхвърляне на слабите и немощните, т.е. напълно съвместим с икономическия неолиберализъм (който може би е либерализъм само по етикет).

Краен консерватизъм, който вече дори не се свени да прибегва до отхвърлените идеи на фашизма и нацизма, търсейки в тях оправданията за приемливост на идеята за „естествените неравенства“ като основа на човешките общества.

Обратната страна на този краен консерватизъм е радикалният демократизъм, другата форма на днешния популизъм. Радикалният демократизъм не е просто за задълбочаване на демокрацията, както изглежда на пръв поглед, защото неговият субект – народът, всъщност е само една идеално конструирана част от гражданите, онази част, която е представяна като „бедните и недоволните“.

Радикалният демократизъм предлага решения, основани не толкова на абсолютното и разширяващото се гражданско равенство (не само политическо, но и социално-икономическо и културно-морално), а на господ-

ството на мнозинството. Демократичният идеал е подменен от „власт на народа“ във „власт на мнозинството от народа“ – това също е унифицираща стратегия, основана на отхвърляне на различието и уеднаквяването на моралния ред.

В крайна сметка и двете стратегии имат крайно консервативни основания, които поставят под въпрос досегашния либерално-демократичен ред. Само че този либерално-демократичен ред, около който са се сближили ценностно и политически умерените партии отляво и отдясно както във Франция, така и почти навсякъде в Европа и развитите демокрации по света, също не е безобиден и невинен. Формалното демократично равенство, установено и поддържано в продължение на много десетилетия, вече се разклаща от растящото социално-икономическо неравенство. Допълвано все повече от неравенство на културно-моралните ресурси.

Един все по-неравен свят във все още равна обвивка е взривоопасен и въпросът е, че спасението му е в неговата съществена промяна. Но промяната задължително трябва да запази демократичната перспектива, плурализма и уважението на различието като истинска основа на човешката солидарност.

В този смисъл победата на Еманюел Макрон и неговата партия не е толкова случайна, а може би е реакция на онези французи, които са усетили заплахата за либерално-демократичния ред и са пожелали за момента да ѝ се противопоставят. Знаейки същевременно, че този ред подкопава сам себе си и очаквайки нова демократична алтернатива, която още няма своя носител. Така променяйки, без да променят, французите са в изчакване. Въпросът е, дали една обновена левица във Франция ще е в състояние да отговори на тези очаквания. **НВ**

Бележки

(1) Движението първоначално е само „Напред“, *Emparache* на френски, което има същите инициали като името на избрания президент Еманюел Макрон – ЕМ. За парламентарните избори промени името си на „Републиката напред“ – LREM).

(2) Във Франция изборите са по мажоритарна система в два тура, като на втория тур имат право да се кандидатираат всички, които на първия са получили минимум 12,5% от гласовете. В предизборната платформа на Еманюел Макрон има предложение за „въвеждане на частична

пропорционалност“ в избирателната система, за да бъдат представени повече партии в Националното събрание.

(3) <https://www.marianne.net/politique/resultats-definitifs-elections-legislatives-2017-voici-la-nouvelle-assemblee-nationale>.

(4) http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/06/19/apres-les-legislatives-2017-75-de-l-assemblee-nationale-est-renouvelee-un-record_5147128_4355770.html.

(5) <http://www.inegalites.fr/spip.php?article166>.

(6) http://www.liberation.fr/elections-presidentielle-legislatives-2017/2017/06/19/les-deputes-de-2017-sont-ils-si-differents-de-ceux-de-2012_1577920.

(7) През 1965 г. кандидатът за президент на социалистите Гастон Дефер получава 6% от гласовете – един катастрофален резултат. Но през 1971 г., на конгреса в Епине, Франсоа Митеран обединява реформистката левица и десет години по-късно, след като прави съюз и с хегемонната ФКП, довежда социалистите до победа на изборите през 1981 г.

(8) <http://lelab.europel.fr/cambadelis-annonce-un-nouveau-ps-le-parti-depinay-est-mort-et-bien-mort-3317411>.